

Nurmuhammet ahun

Category: Goşgular, Kitapcy, Romanlar, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Nurmuhammet ahun NURMUHAMMET AHUN

Gyzyl imperiýanyň hökmürowanlyk süren 30-njy ýyllarynda türkmen halkynyň nijeme gerçek ogullary dogduk depelerini taşlap, ýat illere göçüp gitmäge mejbur boldy. Olaryň biri hem Nurmuhammet ahun Mämmedaly ogludyr.

• **Nurmuhammet ahun kim bolupdyr?**

Nurmuhammet (Nury) ahun 1911-nji ýylда daglyk Kürüzdeý obasynda Mämmedaly mollanyň maşgalasynda ýedi çaganyň biri bolup dünýä inýär. Kakasy Mämmedaly ylymly-bilimli adam bolangoň, Nurmuhammet hem hat-ýazuwdan we hasap-hesipden gowy baş çykarypdyr. Belki şonuň üçindir ol obada kolhozyň buhgalteri bolup işlän bolmaly. Emma täley ters gelip, ýurdumyzyň üstüne gara bulut bolup çöken bolşewikler ylymly-bilimli adamlara, özünü oñarýan gurplı maşgalalara ilkibaşa gatybir azar bermedik ýaly bolup görünse-de, soňabaka gäbi azyp Mämmedaly aga ýaly obanyň ýağşysyna-ýamanyna ýetişip ýören mollarak adamlara gün bermän başlaýarlar. Bolşewigem bolşewikdir welin, olara obada siňek uçsa gylyny gymşatman ýetirip duran şugullar barka, türkmene başga ýagy gerek däldi. Hut şolar ýaly eşegiň süýduni emen şugullaryň ýardamy bilen bolşewikler nohur iliniň nebir ogullarynyň başyna ýetipdi... Ahyretini öz eli bilen gömen we adam satyp gün gören şeýle kişileriň käbiriniň "kyssasyny" Nurmuhammet ahunyň inisi Saparmuhammet aga ýaly obanyň köpi gören aksakallary soň-soňlar aýdar bererdiler. Detektiw romanlara gaýra dur diýdirýän ol "gyzykly kyssalar" bu makalanyň däl-de, gelejekde ýazjak başga makalalarymyzyň temasy. Häzirlıkçe biz gürrüñimiziň çygryndan gaty daşlaşmalyň.

Elbetde Allany we ähli dinleri inkär edýän ateistleriň kolhozyň buhgalteridigine garamazdan dinimiziň bize buýrulan

ählini parzyny, sünnetini gyşarnyksyz berjaý edip ýören Nurmuhammet bilenem uzak mäşiniň bişişmejegi görnüp durdy. Mundän beýlæk eýgiliğiň ýokdugyna göz ýetiren Mämmedaly molla 1937-nji ýylda ýanyna Nurmuhammedi we durmuşa çykmadyk ýene bir gyzyny alyp simden aňry geçýär. Mämmedaly aga gaty daşa-da gitmeyär. Kürüždeý obasyndan bary-ýogy alty kilometr uzaklykda serhede ýanaşyp duran Duzlydepe obasynyň edil garşyragynda simden aňyrdaky Ýekesöwüt diýlen ýeriň Bahar obasynda mekan tutunýar. Elbetde, Mämmedaly aganyň maksady bellidi. Onuň "ýagdaý gowulaşar, bela-beter sowulyşar, ýene dogduk obamyza dolanarys" diýen niýeti bardy. Emma ol şol wagt watan hasratynyň ýarym asyrdan hem uzaga çekjekdigini we watana dolanmagyň diňe ogly Nurmuhammede nesip etjekdigini bilenokdy. Dogduk depäňde mal-mülküni taşlap gidip, başga döwletiň häkimiýeti astynda bolan bir ýurtda-da hemme zada gaýtadan we noldan başlamak hiç kime-de aňsat düşmese gerek. Ýogsam bolmasa Bahar obasy hem türkmen obasydy. Bahar obasynyň özi nohurlı taýpasynyň bahar tiresiniň ýasaýan obasydyr. Baharlar özlerini garagoýunly türkmenlerden, ýagny Muhammet Baýram Hanyň tiresi bolan baharlylardan gelip çykandygyna ynanýar. Häzir Garrygala etrabynda baharlar esasan Kürüždeý, Durdyhan, Tutlygala obalarynda köpcülikleýin ýasaýar. Bahar obasy her niçik türkmen obasy bolsa-da, ol ýerde häkimiýet başga, döwlet başga...

Nurmuhammet hem baran obasında nohurlylaryň öwezgeldi tiresiniň barjamly bir ýaşulysynyň elinde talaban bolýar. Nurmuhammediň takwalygyna, doğruçyllygyna, halallygyna we zähmetsöýerligine syny oturan ol barjamly kişi ony özi öýerýär, öýli-işikli edýär.

Il hatarynda deňli-derejeli ýasamak üçin çekilen hupbatly zähmetler Nurmuhammedi hasam taplaýar. Daýhançylyk bilen meşgullanan, ýer süren, mal bakan Nurmuhammet ahun hatda sakgalynda buz doňan wagtlarynyň hem köp bolandygyny soň-soňlar Türkmenistana dogan-garyndaşlaryna görme-görse geleninde ýatlar ekeni.

Nurmuhammet ahun ömrüniň soňky ýyllaryna čenli dört aýal alypdyr we olardan dört ogly, iki gyzy bolupdyr. Häzir onuň

ogullaryndan we agtyklaryndan bolan nesli ýüzlercedir. Nurmuhammet ahunyň ogullarynyň ady Amanmuhammet, Mämmedaly, Meretmuhammet we Baýrammuhammet bolupdyr. Amanmuhammet we Meretmuhammet häzirki wagtda aradan çykan. Mämmedaly we Baýrammuhammet hazır aýatda diri. Ogullarynyň biri Mämmedaly hem ahunlyk derejesini alan we Türkmensähradaky türkmen doganlarymyzyň iň bir sylanýan adamlarynyň biridir. Beýleki ogly Baýrammuhammet hazır Bahar obasynyň arçyny bolup işleýär.

• **Şehitlige açylan ýol ýa-da 55 ýyllyk arzuwyň hasyl boluşy**

1991-nji ýylyň 27-nji oktýabrynda Beýik Magtymgulynyň arzuw eden Garaşsyz türkmen döwletiniň zuhur etmegi bilen goňsy Eýran we Owganystan döwletinde ýasaýan türkmen doganlarymyzyň bärde galan ýakyn dogan-garyndaşlary bilen didarlaşyp durmaga, barşyp-gelişmäge giň mümkünçilikler döredildi. Hemiše Bahar obasynyň bir gyrasynda depä çykyp, haçan yzymyza dolanaryska diýen arzuw-umyt bilen dogduk obasynyň görnüp duran dag gerişlerine gamgyn-gamgyn bakyp wagtyny geçirýän Nurmuhammet ahun kân wagt ýitmän, 1992-nji ýylда Kürüždeý obasyna inisi Saparmuhammediň we beýleki ýakyn garyndaşlarynyň arasyna görme-görşe gelýär.

Heniz aralarynda tikenekli simler barka, bolup geçen bir gamgyn wakany Saparmuhammet aga soñ-soñlar şeýle ýatlaýar:

– Kürüždeý oba sowetiniň simiň aňyrsyndaky Bahar obasynyň dik garşysynda Sumbar derýasynyň boýunda ekin meýdanlary bardy. Biz kolhozçylar bolsa hem şol ýerde işleýärdik. Bir gezek obanyň gyrasyndaky depäniň üstünde eline bir döwüm çörek alyp, mähriban obasyna tarap gamgyn garap oturanyň doganyň Nurmuhammedigini duýdum we aýlanşyp ýören serhetçileriň bardygy-da ýada düşmän oňa bakan ylgandygymy duýman galdym. Barşyma ony garsa gujaklapdyryň. Nurmuhammet meni birbada tanamady. Men oňa "Nuryjan, agam tanamadyň öýdýän, bu men, iniň, Sapar..." diýenimden, "Saparjan senmidiň?" diýip meni garsa gujaklady we ýarym sagat dagy meni gujaklap aglap oturdy...

Elli baş ýıldan soñ bir supranyň başynda jemlenmek nesip eden

doganlar Nebitdag (hähirki Balkanabat) şäherinde ýasaýan aýal doganyny görnage gidýär. 1992-nji ýylyň 17-nji iýulynda, yzyna Kürüždeý obasyna dolanyp gelýärkä, Nebitdag-Gyzylarbat gara ýolunda awtoulag heläkçiligine uçraýar we agyr ýagdaýda Gyzylarbat şäheriniň hassahanasyna ýerleşdirilýär. Lukmanlaryň tagallasyna garamazdan Nurmuhammet ahun şol ýerde aradan çykýar.

Belki-de, muňa ýazgyt diýersiňiz. Emma bu otursa-tursa Beýik Allataladan "Watanya dolanyp bilsedim, öz mähriban obamyň topragyna duwlansadym" diýip ömrüniň tutuş elli baş ýylyny dileg-doga edip geçiren Nurmuhammet ahunyň ýarym asyrlap kalbynda göteren arzuw-umydynyň Hakyň huzurynda wysal tapmagyndan başga zat däl bolsa gerek...

• Ahun... Şahyr... Gonambaşy...

Megerem, Nurmuhammet ahun şol wagt watanyna hemişelik dolanjagyny on iki süñni bilen syzan bolmaly.

Munuň üstesine obanyň sylanýan ýaşulylarynyň biri, köne kolhoz başlygy Hojaguly kör-de Mekgä gidip Mukaddes Käbäni iki gezek zyýarat edip gelen Nurmuhammet hajyny obanyň bireýýäm dolaňkyrlan köne gonamçylygyna depin etdirmek islemeýär we ony obadaşlaryna Kürüždeý obasynyň gaýrasyny ýassanyp ýatan belent dag gerşinde gonambaşy edip jaýlasalar has gowy boljakdygyny aýdýar. Hojaguly körüň asyllı teklibi dessine makullanýar. Birmahallar gözyetimdäki Bahar obasynyň bir çetinde depä çykyp Kürüždeýiň belent gerislerine seredip oturýan Nurmuhammet ahun bu gün daş-toweregine bakyýete göçen obadaşlaryny üýşürip, ol arzuwlan baýyrlarynyň birini ýassanyp ýatyr...

Nurmuhammet ahun dini temalarda ululy-kiçili dürli eserleri döredipdir, onuň Hezreti Muhammet pygamberimize (s.a.w) bagışlap ýazan mersiyelerini, ahlak-didaktiki temada ýazan goşgularyny okanda ýazga geçirilen magnit kassetalarynyň bardygyny Kürüždeý obasyndaky ýakyn garyndaşlary aýdýarlar. Näçe gynansakda, bu makalanyň awtoryna ol gymmatly eserleri häzire çenli ele salmak mümkünçiliği bolmady. Belki başgalar muňa wagt tapar we bu sogaply işiň hötdesinden geler. Kim bu

asylly işiň ugruna düşse türkmen poeziýasynyň wekilleriniň hataryna ýene-de bir ussadyň gelip goşulmagyna sebäp bolardy. Elbetde, gelejekde munuň şeýle hem ediljekdigine tüýs ýüregimizden ynanýarys.

Nurmuhammet ahunyň edebi mirasyny öwrenmek, toplamak we il-halka ýetirmek Türkmenistan watanymyzdaky we Türkmensähradaky edebiýaty öwreniji alymlarymyzyň mukaddes borjudyr.

Nurmuhammet ahunyň ruhy bizden şat bolsun! Taryhy şahslar